Οι γευσιγνώστες δεν παζαρεύουν (Χρήστος Γιανναράς)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 15 Ιανουαρίου, 2006

Χρόνος φεύγει και χρόνος έρχεται: βήματα που μετράνε το λιγοστό της ατομικής μας ύπαρξης. Μετράνε την πρόοδο της φθοράς στο κορμί μας, την εγγύτητα στον θάνατο.

Ομως, όσο προχωράει ο άνθρωπος στα χρόνια, αυτό που τον κουράζει πιο πολύ ή και τον βασανίζει, δεν είναι η φθορά του κορμιού, ίσως ούτε και η αυξανόμενη εγγύτητα του θανάτου. Είναι μάλλον το ανεξήγητο σκάνδαλο να βλέπει γύρω του, παντού μέσα στη ζωή, πως θριαμβεύει η αδικία, πλεονεκτεί η μετριότητα, κυριαρχεί η ευτέλεια, η μη ποιότητα.

Ισως σε κάποιες κάποτε κοινωνίες και εποχές ο χρόνος, σε διάρκεια πολύ μεγαλύτερη από τον ατομικό μας βίο, να ξεκαθαρίζει τα κριτήρια, να ελευθερώνει τη ματιά των μεταγενέστερων και να αποκαθιστά την αναγνώριση της ποιότητας. Αλλά κι αυτό σε συγκεκριμένες μόνο συγκυρίες και προϋποθέσεις – δεν είναι ο κανόνας. Ούτε παρηγορεί την ατομική τωρινή οδύνη η σκέψη ότι κάποτε στο μέλλον θα υπάρξει δικαιοκρισία αναδρομική.

Οσο προχωράει ο άνθρωπος στα χρόνια τόσο περισσότερα γνωρίζει (είναι φυσικό) για τους συγκαιρινούς του. Η γειτονιά, το σχολειό, ίσως το πανεπιστήμιο ή τα μεταπτυχιακά στην αποδημία, ο στρατός, το επάγγελμα, οι κοινωνικές αναστροφές, σωρεύουν πληροφορίες, αλλά και άμεση εμπειρία ανθρωπογνωσίας. Ξέρουμε λοιπόν και, αν είμαστε ανιδιοτελείς, παραδεχόμαστε τον ταλαντούχο, τον τίμιο, τον καθαρό όταν τον δούμε να ανεβαίνει σε δημόσιες ευθύνες και στη γενική εκτίμηση. Αλλά και οδυνόμαστε αδιέξοδα όταν πιστοποιούμε πόσες μηδαμινότητες διαλάμπουν και μεγαλύνονται, πόσο καλά ξέρει η ευτέλεια να αναρριχάται και να κυριαρχεί, πόσο η αναξιοκρατία είναι ο κανόνας και η ποιότητα σε διωγμό.

Σκληρό, πραγματικά, αφόρητο να ξέρεις από πείρα (όχι από φήμες) πώς έγινε

καθηγητής ο τάδε και ο δείνα υπουργός, το άλλοτε γειτονόπουλο μεγιστάνας του πλούτου, ο παλιός συμμαθητής διάσημος καλλιτέχνης. Πώς στρώνει τον δρόμο για τα αξιώματα η προσχώρηση σε συγκεκριμένη κατά εποχές ιδεολογία, πόσους θώκους, τηβέννους, τιμητικές διακρίσεις εξασφαλίζει η κομματική ταυτότητα. Πώς αναπαράγεται η μετριότητα, πώς ευοδώνεται η μικρόνοια, πώς συντρίβεται ο χαρισματούχος και τίμιος, ο ειλικρινής.

Κάθε χρονιά που δρασκελάμε, βαραίνει στις ψυχές μας το φορτίο οδυνηρών διαπιστώσεων. Οι ελπίδες για αλλαγή λιγοστεύουν, ο θρίαμβος της αναξιοκρατίας βεβαιώνεται. Οσο πιο νέοι είμαστε, τόσο και περισσότερο πιστεύουμε ότι η δική μας γενιά δεν θα υποταχθεί στον κανόνα, θα είναι σίγουρα η εξαίρεση, θα ανατρέψει τα δεδομένα ηγεμονισμού της ευτέλειας. Αλλά χρόνο με τον χρόνο πληθαίνουν τριγύρω οι ρινόκεροι: Οι απόψεις αλλάζουν, η συμπεριφορά μεταποιείται, οι φυσιογνωμίες αλλοιώνονται. Ο άλλοτε ενθουσιασμός εξατμίζεται, τα κάποτε κοινά όνειρα ξεχνιούνται. Κερδίζει πόντους σαρωτικά ο συμβιβασμός, ο δρόμος για τις κορυφές διανύεται κυρίως από σαλιάγκους – με τα γνωστά τους προσόντα.

Κάθε Πρωτοχρονιά στα χρόνια της νιότης είναι αφετηρία ονείρων επανάστασης. Να αλλάξουμε τον κόσμο οπωσδήποτε. Αλλοι με τη βία («μαμή της Ιστορίας» την είπε ο Μαρξ), άλλοι με τετράγωνα ορθολογικές ιδεολογίες, άλλοι κηρύχνοντας την «επανάσταση στις ψυχές»: τη στράτευση σε πρακτικές ηθικής θεμελιωμένης στη μεταφυσική. Ετσι ή αλλιώς το όραμα όλων κοινό: ένας κόσμος άλλος από αυτόν που μας παραδόθηκε, κόσμος αλήθειας και δικαιοσύνης, κόσμος όπου να πρυτανεύει η ποιότητα.

Από κάποια ηλικία και πέρα, κάθε Πρωτοχρονιά είναι μελαγχολική αφορμή να καταμετρηθεί η αδυσώπητη ανθρώπινη μοίρα της αποτυχίας. Ανεπαίσθητα στην αρχή, αισθητότερα κατόπι, εισβάλλει η πίκρα της απογοήτευσης από παντού. Τα οράματα αποδείχνονται ουτοπία, ο άνθρωπος σκεύος αδύναμο να τα ζωντανέψει με τη σάρκα και το αίμα του. Σε πρωτοκαθεδρίες θα είναι πάντα οι ασημαντότητες, οι επιτήδειοι θα διαχειρίζονται πάντα τη μοίρα των πολλών, οι αμοραλιστές πάντοτε στα κέντρα όπου λαμβάνονται οι κρίσιμες αποφάσεις.

Να παραιτηθούμε; Τη γνησιότητα και την ποιότητα μόνο να την ανακαλύψεις

μπορείς, δεν γίνεται να την αρνηθείς, όσο κι αν προσπαθήσεις. Η αποτυχία των οραμάτων σπάνια είναι προδοσία, κατά κανόνα είναι άγνοια: σύγχυση του πραγματικού με το πλαστό, της ζωής με την ψευδαίσθηση. Ο ευαγγελικός έμπορας που ψάχνει πεισματικά για τον «πολύτιμο μαργαρίτη» θα τα πουλήσει όλα όταν τον βρει, δεν υπάρχει περίπτωση να παραιτηθεί από την απόκτηση ή να παζαρέψει.

Η ποιότητα δεν είναι ιδεαλισμός, είναι αυτό που μένει, που αντέχει στον χρόνο: το πραγματικό. Ολα τα θεριά πασχίζουν να την αφανίσουν, όμως πάντα κάτι τους ξεφεύγει, μένει μια μαγιά. Η μαγιά παραδίνεται μυστικά σε αυτούς που της παραδίνονται, δίχως να λείψει ποτέ κρίκος διαδοχής στην παράδοση. Το νησιώτικο αιγαιοπελαγίτικο τραγούδι κυλάει τη μουσική του μέσα στον χρόνο, δίπλα στη μουσική του Μότσαρτ ή του Σκριάμπιν, δίπλα και στο βυζαντινό Δοξαστικό των Αίνων. Τα σπαράγματα των λόγων του Ηράκλειτου διατρέχουν τους αιώνες μαζί με τον Ισαάκ τον Σύρο, τον Ελιοτ ή τον «Μικρό Πρίγκιπα». Ο Αισχύλος λειτουργεί την αποκαλυπτική δραματουργία και η ορθόδοξη λειτουργία τη σώζει σε λαϊκή πράξη με το «ύφος» της αυστηρότητας του Μπρεχτ. Δεν υπάρχουν αντιθέσεις στους αυγασμούς της ποιότητας και μύρια όσα τα ανάλογα παραδείγματα στο περιθώριο του θριάμβου της ευτέλειας.

Αφανίζει πολύ πλούτο η ευτέλεια έτσι που μάχεται θηριωδώς πάντα την ποιότητα – αφανίζει από τις ψυχές την αντοχή και την ελπίδα. Ομως, αναγκάζεται και να υποκλιθεί μπροστά στη μαγιά που θα σωθεί, ανυποψίαστη και για το έγκλημά της και για το ψευτοσέβας της. Χρόνος φεύγει και χρόνος έρχεται, μετράμε βήματα φθοράς και εγγύτητας του θανάτου, αλλά και τον πλούτο της ύπαρξης, το «περισσόν της ζωής» το ανυπότακτο στον χρόνο.

(Πηγή: "Καθημερινή" 29-12-2002)